

Caregradszkij, I.:

VÁLASZ KLJUEV ELVTÁRSNAK

Örömmel üdvözlöm Kljuev elvtárs hozzászólását, mert a könyvtárak munkájával kapcsolatban sok olyan kérdés merül fel, amelyekről ki kellene cserélnünk nézeteinket. Kétségtelenül ezek közé tartozik a könyvtári munka mutatószámainak igen fontos problémája is.

Kljuev elvtársnak természetesen igaza van, amikor azt mondja, hogy a könyvtári munkát nem szabad csupán mennyiségi adatokkal jellemezni. Én is ezzel a vitathatatlan tétellel kezdtem cikkemet: "A könyvtárak eszmei-nevelő munkáját nehéz csupán számokkal mérni és értékelni. A könyvtári munka tartalmát és minőségét elsősorban az határozza meg, hogy milyen könyveket kölcsönöznek az olvasóknak, hogyan segít a könyvtár az olvasóknak a könyvek kiválasztásában és hogyan irányítja olvasásukat, továbbá, hogy milyen mértékben kapcsolja össze tevékenységét a kommunizmus építésének feladataival. A csupán mennyiségi eredmények hajszolása az olvasóval való komoly, elmélyült munka kárára megy, s formalizmushoz vezet." S nem sokkal alább újból hangsúlyoztam cikkemben, hogy "semmiféle számokkal nem lehet igazán kifejezni a könyvtári munka hatékonyságát az irodalom egyes ágaival kapcsolatban. De mind az egyes ismeretágak körébe tartozó könyvek kölcsönzésének összmennyisége, mind e mennyiségnek az egész kölcsönzéshez való viszonya megmutatja, hogy milyen irányban halad a könyvtár s milyen eredményeket ért el."

Ugyanekkor megjegyeztem, hogy az olyan fajtájú fontosabb mutatószámok, mint a különböző szakcsoportok kölcsönzésére vonatkozó adatok, a könyvállomány forgási sebessége, az olvasottság, igen nagy jelentőségűek a könyvtári munka értékelése szempontjából.

Őn, Kljuev elvtárs, általában tagadja ezeket a mutatókat, s ellentmondásba kerül a kulturális statisztika egész gyakorlatával. Ezzel pe-

dig csak félrevezeti a könyvtárosokat.

Különösen sajnálatos, hogy Ön - akarva, akaratlanul - a rosszul dolgozó könyvtárak szenvedélyes védelmezőjévé vált.

Mi, akik aggódunk amiatt, hogy az utóbbi években egy sor könyvtárban csökkent a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése, intézkedéseket foganatosítunk, hogy a könyvtárak ideológiai munkájának e hiányosságát kiküszöböljük. Önt azonban ez a kérdés nem nyugtalanítja. Sajátos és ma már semmiféle szerepet nem játszó okokkal magyarázza ezt.

Ön szerint a könyvtári munkának ezen a területén minden rendben van, és szemrehányást tesz nekem, hogy nem közlöm a társadalmi-politikai irodalom olvasottságának abszolút számait. Ezek megtalálhatók A.A.Hrenkova "Emeljük a társadalmi-politikai irodalom propagandájának színvonalát!" című cikkében /"Bibliotekar", 1956. 10.sz./; az adatok nem valami örvedetesek: 1955-ben 3,4 millió példánnyal kevesebb társadalmi-politikai könyvet kölcsönöztünk, mint 1954-ben.

Annak ellenére, hogy 1956-ban a társadalmi-politikai könyvek összkölcsönzése az OSzSzSzk-ban 1 180 000-el emelkedett, néhány terület, háttérterület és autonóm köztársaság könyvtáraiban tovább csökken annak az irodalomnak a kölcsönzése. Ezenkívül, bár az OSzSzSzk-ban, mint egészben a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése 1956-ban elérte az összkölcsönzés 10 %-át, a permi területen csupán 4,7 %-ot, a krasznojarszki háttérterületen - 6 %-ot, a Karél ASzSzk-ban pedig 3,9 %-ot tett ki.

Felmerül a kérdés: miért van az, hogy egyes könyvtárak széles körben terjesztik a társadalmi-politikai irodalmat s érnek is el jelentős eredményeket, s ugyanakkor más könyvtárak lerontják munkájukat.

Az Ön véleménye szerint "a társadalmi-politikai művek kölcsönzésében bekövetkezett csökkenés alapvető oka az, hogy - az SZKP Központi Bizottsága utasításának megfelelően - átszervezték a pártoktatást és a politikai önképzést". Emlékszünk rá - írja Ön - hogy voltak évek, amikor a könyvtárakban igen keresték V. I. Lenin és J. V. Sztálin műveinek kommentárjait, a párttörténeti tankönyveket. Ma ezeket a kommentárokat már egyáltalán nem olvassák, sőt újabb kiadásban nem is jelennek meg. Ma a marxista-leninista műveket nem azért kölcsönzik ki a könyvtárakból, hogy futtában végigolvassák, úgy-ahogy kifigyelgeteljék, hanem azért, hogy hosszasan és behatóan tanulmányozzák."

Ez egyáltalán nem igaz, s őszintén megmondom: veszélyes állítás. Ön torzítva ábrázolja azt a hatalmas propagandamunkát, amit a párt az utóbbi években kifejtett. Ezenkívül igazolja egy sor könyvtárnak a társadalmi-politikai könyvekkel végzett rossz munkáját. A pártoktatás átszervezésének a politikai irodalom olvasottsága emeléséhez és nem pedig csökkenéséhez kell vezetnie; ezt az állítást igazolják a kiváló könyvtárak tapasztalatai is.

T. M. Zueva, az OSzSzSzk Művelődésügyi minisztere, "A könyvtárak társadalmi-politikai könyvekkel kapcsolatos propagandamunkájának megjavítása" című, 1956. október 26.-i levele rámutat a politikai művek könyvtári kölcsönzése csökkenésének tényleges okaira. Lássunk néhány részletet ebből a levélből: "A könyvtárak az olvasók szűk rétegével, főleg a propagandistákkal, előadókkal, tanulókkal foglalkoznak; az olvasóknak igen nagy részét egyáltalán nem vonják be a társadalmi-politikai kérdésekkel foglalkozó könyvek olvasásába. A könyvtárak gyakran csak egyes politikai kampányokkal és jubileumokkal kapcsolatban propagálják a társadalmi-politikai irodalmat.

A pártoktatás rendszerének átszervezése megköveteli a könyvtáraktól, hogy komolyan, differenciáltan foglalkozzanak az olvasókkal, ismerjék kulturális igényeiket, fokozzák az önálló politikai tanuláshoz nyújtott segítséget, szoros kapcsolatban legyenek a helyi pártszervekkel és a pártoktatók házával. Ugyanakkor a könyvtárak többsége, különösen a falusi és járási könyvtárak, nem tudnak megbirkózni ezzel a fontos feladattal. ...

... A társadalmi-politikai irodalom terjesztésével kapcsolatos ki nem elégitő munka fő oka azonban nem annyira az ilyen művek hiányában, inkább a kezdeményező kedv csökkenésében és a könyvtárosok munkájában tapasztalható formalizmusban keresendő. Sok könyvtár polcain értékes politikai művek állnak kihasználatlanul."

Mennyire nem hasonlít ez a pártszerű, önbíráló elemzés az Ön objektívista törekvésére, hogy igazolja a könyvtárak gyenge, ki nem elégitő munkáját a társadalmi-politikai könyvekkel!

A Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára gondosan tanulmányozta a társadalmi-politikai művek propagandájának helyzetét. Ennek eredményei teljes mértékben igazolták az OSzSzSzk művelődésügyi miniszterének következtetéseit.

Nem helytállóak az Ön állításai arról, hogy az arhangel'szki Területi Könyvtárban megjavult a társadalmi-politikai művekkel való foglalkozás. Ön számokat közöl, melyek a politikai művek kölcsönzésének növekedését mutatják 1950-től 1955-ig, de semmit sem szól arról, hogy ugyan-ezen idő alatt milyen mértékben nőtt a könyvvállomány, mennyit emelkedett az olvasók száma. És ami a legfontosabb, miért hallgatott Ön arról, hogy 1956-ban 74 767 politikai művet kölcsönöztek az 1955-ös 79 002-vel szemben? Hiszen ezek az adatok a politikai művek kölcsönzésének nemcsak relatív, de abszolút csökkenéséről is beszélnek.

1950-ben az arhangel'szki Területi Könyvtárban a társadalmi-politikai művek kölcsönzése 23 %-ot, 1955-ben 17,3 %-ot, 1956-ban pedig csupán 16,9 %-ot tett ki. Mi ebben a jó? Vajon ez nem arról beszél-e, hogy csökkent a könyvtár politikai nevelő munkájának a színvonala? Sőt, az egész arhangel'szki területen észrevehetően romlott a politikai könyvekkel való munka. A társadalmi-politikai irodalom állománya 1956-ban 752 ezerre nőtt az 1955-ös 745 ezerről, kölcsönzésük viszont 371 ezerről 357 ezerre csökkent. Nem véletlen, hogy az SZKP Központi Bizottságának Irodája az OSzSzSzk városokban folyó népművelési munkáról szóló határozatában rámutat, hogy az arhangel'szki terület könyvtárai nem dolgoznak kielégítően.

Hiába veszi védelmébe, Kljuev elvtárs, a cseljabinszki terület városi könyvtárait is, amelyekben csökkent a műszaki irodalom kölcsönzése, arra hivatkozva, hogy a termeléssel kapcsolatos könyvek kölcsönzésének elemzésénél figyelembe kell venni a terület gazdasági jellegét. Teljesen helyes az érvelése. De ki ne tudná, hogy a cseljabinszki terület - hatalmas ipari körzet, s ezért a műszaki irodalom kölcsönzésének jelentékénynek kell lennie. Ugyanakkor a cseljabinszki terület városi könyvtárai 1956-ban 103,1 ezer műszaki könyvet kölcsönöztek, szemben az 1955-évi 117,6 ezerrel.

Ön ezt írja: "Ezt a kérdést meg kell közelebbről néznünk. Véleményünk szerint a cseljabinszki terület könyvtárosai meg tudják magyarázni ennek a jelenségnek az okait." Ez a magyarázat azonban már régóta ismeretes. A cseljabinszki Területi Könyvtár 1956-os beszámolójelentésében ez olvasható: "nem kielégítő a műszaki könyvekkel való munka a terület több járásában és városában. Így például a linerszki járásban csak

a műszaki érdeklődésű olvasók kérésére kölcsönöztek szakirodalmat, de nem propagálták a műszaki könyveket a közművelődési könyvtárakban..." És Ön, Kljuev elvtárs, védelmébe veszi ezeket a rosszul dolgozó könyvtárakat.

Ugyancsak sántít az Ön példája a dolgoscsel'e-i falusi könyvtár tekintetében. Naivul elhitte, amit a járási szemináriumon mondtak erről a könyvtárról; én viszont a járási művelődési osztály felügyelőjével együtt három nap alatt alaposan megismertem munkáját. Meglátogattuk a halásztelepet is, melyet - az Ön szavai szerint - jól ellátnak a vándorkönyvtárak. Kiderült, hogy az olvasók számára egy és ugyanazon embereket kétszer is bevették /ezek mind a kölcsönzőbe, mind pedig a vándorkönyvtáraknál be voltak írva/.

A hajókon és a halásztelepeken nem volt az olvasókról nyilvántartás - formálisan beleszámították a hajó egész legénységét és minden halászt. Amikor a fenti könyvtár néhány hétre összeállított egy vándorkönyvtárat a kaszások számára, mindenkit mechanikusan hozzászámítottak az olvasókhoz, aki csak igénybe vette az anyagot, bár sokan közülük már tagjai voltak a könyvtárnak és kölcsönöztek is belőle. Így érték el, hogy Dolgoscsel'e község összlakosságának 70 %-a a könyvtár olvasója /kb. 1000 lakosa van, beleértve a csecesemőket és az aggastyánokat is/. A valóságban kiderült, hogy még a kolhozparasztok és a helyi értelmiség képviselői is csak ritkán látogatják a könyvtárat.

Ön, Kljuev elvtárs, a rosszul dolgozó dolgoscsel'e-i Falusi Könyvtár még jóvá nem hagyott adatait használva fel, olyan mutatót támad, mint az átlagos évi olvasottság mutatószáma. Ugyanakkor 1956-ban az egész OSzSzsZK-ban, köztük az arhangel'szki Terület Könyvtáraiban is, nőtt az évi olvasottság. Ez pedig jelentős mutatója a szovjet emberek szakadatlan kulturális fejlődésének.

Nem lehet egyetérteni Kljuev elvtársnak azzal a kísérletével sem, hogy kisebbitse az olyan mutatószám jelentőségét, mint az állomány forgási sebessége. Kljuev elvtársnak igaza van, amikor azt mondja, hogy V. I. Lenin arra törekedett, hogy a könyv minél szélesebb körben forogjon a nép között. De hiszen a könyvek széles körben való forgása a nép között nyilvánvalóan összefügg a könyvállomány jobb kihasználásával, tehát a forgási sebesség növelésével. Önnek, mint öreg könyvtárosnak,

tudnia kell, hogy N. K. Krupszkaja többször hangsúlyozta a könyvállomány évi átlagos forgási sebességének növelésének szükségességét.

.....

Ma, amikor annyira megnőtt a közművelődési könyvtárak állománya, különösen fontos a könyvállomány jobb, teljesebb kihasználása, és - természetesen - az évi forgási sebesség növelése.

Nem titok, hogy nem minden könyvtár törődik ezzel a kérdéssel és ezért sok jó könyv hever felhasználatlanul a polcokon. Hisz V. I. Lenin is arra tanított, hogy ne arra legyenek büszkéek a könyvtárak, hogy milyen könyveket őriznek polcaikon, hanem arra, hogy miként forgatják azokat a nép körében.

Hogy hová vezet az olyan kérdések figyelmen kívül hagyása, mint az állomány jobb kihasználása, ugyancsak az arhangelszki Területi Könyvtár gyakorlata példázza. Munkájának felülvizsgálásakor, 1956 őszén az OSzSzsK Művelődésügyi Minisztériumának brigádja, melyben részt vett V. M. Vladimirova, a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtárának főkönyvtárosa, T. K. Mohova, az Állami Nyilvános Szaltükov-Šcsedrin Könyvtár főkönyvtárosa és mások, feltárta, hogy 10 ezer olyan könyv van a feldolgozó osztályon, amelyet még az év elején szerzeményeztek. Ezek nem szerepeltek a katalógusokban és így az olvasók nem jutottak hozzá. Ugyanakkor a könyvraktárt régi, használhatatlan könyvek töltik meg.

Teljesen igaza van Önnek, amikor megemlíti, hogy felül kellene vizsgálni azokat az utasításokat, amelyek a könyvtári állomálynak az elavult irodalomtól való megtisztítására intézkednek. Ez azonban semmi esetre sem jelenti azt, hogy le kell mondani a könyvállomány forgását gyorsító komoly és állandó munkáról, különösen a városi, járási és falusi könyvtárakban.

És még egy utolsó megjegyzés! Szemrehányást tesznek nekem azért, mert átlagszámokkal operálok. De hisz országszerte használnak átlagszámokat a munka általános helyzetének elemzésére. Ezeknek az átlagszámoknak a konkretizálására a különböző területek és határterületek egyes könyvtárainak az életéből vett példákat hoztam fel.

A könyvtári munka minőségének, eszmei színvonalának emeléséért való küzdelem - ez az adott szakaszban a legfontosabb feladat. A politikai, műszaki és tudományos-ateista művek kölcsönzésének növelése,

a könyvállomány forgási sebességének és az évi átlagos olvasottságnak az emelése - ezek a lakosság könyvtári ellátása megjavításának legfontosabb mutatói.

Eredeti cím: Ötvet tov. Kljuevu.
Megjelent: Bibliotekar², 1958. 3.sz. 42-45.lap.
OSzK.ford.sz.: 1959.
